

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO, MAISTO ŪKIO IR KAIMO PLĖTROS
ĮSTATYMO NR. IX-987 9 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika yra vis labiau orientuota į rinką, t. y. mažinamas valstybės intervencijos lygis, norima, kad žemės ūkio produkcijos gamintojų apsisprendimus ką gaminti veiktų rinkos signalai, o ne taikomos politikos priemonės. Be to, globalizuojantis prekybai, veikiant įvairiems geopolitiniams veiksniams bei susiduriant su klimato kaitos lemiamais reiškiniais, žemės ūkio rinkos dalyvių pajamos tapo labai nestabilios, jie patiria didelius pajamų sumažėjimus, o tai kelia didelę grėsmę ūkių ekonominiam gyvybingumui bei išlikimui. Rizika yra neatsiejama žemės ūkio verslo dalis. Todėl rizikos valdymas bei priemonių rizikai valdyti sukūrimas tampa labai svarbiu žemės ūkio politikos tikslu.

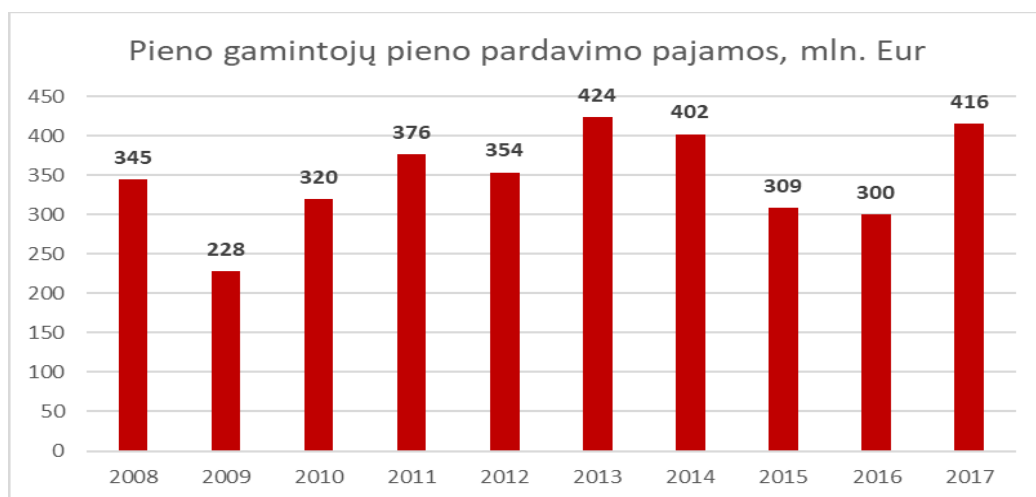
Pažymėtina, kad rizikos valdymo problema yra aktuali tiek Lietuvoje, tiek ir kitose ES ir ne ES šalyse. Viena iš kitose šalyse egzistuojančių rizikos mažinimo priemonių yra žemdirbių savitarpio pagalbos fondai. Apie tokių fondų kūrimosi svarbą diskutuojama tiek ES įvairiose institucijose, tiek Lietuvoje žemdirbių organizacijose bei valstybės institucijose.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo Nr. IX-987 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) rengiamas atsižvelgiant į Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 102.4 papunktį, kuriame nustatyta, jog „žemės ūkio gamybos rizikai mažinti skatinsime kurti sektorinius žemės ūkio rizikos draudimo fondus. Jų tikslas – nedidelėmis sąnaudomis pasiūlyti ūkininkams ir kitiems žemės ūkio rinkos dalyviams draudimą nuo gamtinių veiksnių ir kainų svyravimo rinkose lemiamų grėsmių pajamoms, kartu sumažinant valstybės paramos poreikį [...]“ bei į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, suplanuotą 4.5.1 darbo veiksmą „5. Žemės ūkio gamybos rizikų valdymas įsteigiant rizikų valdymo fondą“.

Šio įstatymo projekto tikslas – sudaryti teisinės sąlygas žemės ūkio veiklos rizikos valdymo fondams (toliau – rizikos valdymo fondas, fondas) įkurti ir užtikrinti jų gyvybingumą nustatant fondo dalyviams privalomą įmokų mokėjimą. Numatoma steigti atskirus žemės ūkio veiklos subjektų savitarpio pagalbos fondus pagal žemės ūkio veiklos sektorius, kadangi kainų svyravimo bei neigiama klimato kaitos rizika ne visus sektorius paliečia vienodai ir ne visiems sektoriams sukelia tokią pačią įtaką. Iš rizikos valdymo fondo lėšų bus galima kompensuoti dėl rinkos veikimo

sutrikdymo bei nedraudiminių įvykių atsiradusį žemės ūkio veiklos subjektų, dalyvaujančių fondo veikloje, pajamų praradimą.

Pieno gamyba yra viena iš tų žemės ūkio veiklos sektorių, kur žemdirbių savitarpio pagalbos fondas galėtų padėti spręsti rizikos dėl pieno gamintojų pajamų sumažėjimo problemas. Pastaraisiais metais pieno gamybos sektorius susidūrė su dideliais kainų svyravimais. 2014 m. rugpjūtį Rusijos Federacijai paskelbus žemės ūkio produktų importo embargą, 2015 m. balandį panaikinus ES šalyse taikytas pieno pardavimo kvotas bei krentant pasaulinėms pieno gaminių kainoms, pieno gamintojai pateko į ilgalaikį 2014–2016 m. krizinį laikotarpį. 2015–2016 m. pieno gamintojų pajamos už parduotą pieną buvo 22–24 proc. mažesnės, palyginti su trejų praėjusių metų gautų pajamų vidurkiu (2012–2014 metų). Siekiant palaikyti pieno gamintojų pajamas, pieno gamintojams 2014–2016 m. buvo išmokėta 95,6 mln. Eur (iš jų: 38,8 mln. Eur skirta iš ES biudžeto, 56,8 mln. Eur iš Lietuvos valstybės biudžeto).

Pastebima, kad pieno sektoriuje kriziniai laikotarpiai kartojasi kas 5 metus, nors manoma, kad rinka gali tapti dar labiau kintanti dėl gilėjančios globalizacijos, klimato kaitos veiksnių ir įtemptos pasaulinės geopolitinės situacijos.

2017 m. II pusr. Lietuvos pieno sektoriaus rinkos dalyviai rengė pieno sektoriaus plėtros strategijos gaires. Rizikos valdymo problema buvo iškelta kaip viena iš svarbiausių nedelsiant spręstinių pieno sektoriaus problemų, o rizikos fondo kūrimas buvo pažymėta kaip priemonė, galinti išspręsti šią problemą.

Pažymėtina, kad žemės ūkio veiklos subjektų pajamų svyravimai pastebimi ir kituose, pvz., augalininkystės sektoriuose: grūdų sektoriaus pajamų sumažėjimas buvo stebimas dėl 2006 m., 2010 m. buvusių nepalankių meteorologinių reiškinių; 2009 m. javų grūdai buvo supirkti 35,5 proc. pigiau, lyginant su ankstesniais metais dėl grūdų pertekliaus rinkoje; 2017 m. didelius derliaus nuostolius sąlygojo šalyje užsitęsios liūtys, dėl kurių žuvo arba buvo nepasėti 291 772 ha žieminių pasėlių.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2017 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 3D-707 „Dėl projekto inicijavimo“ buvo inicijuotas projektas „Žemės ūkio gamybos rizikų valdymas įsteigiant

rizikų valdymo fondą“ (toliau – projektas). Minėto projekto tikslas: rizikos valdymo fondo steigimo ir veikimo koncepcijos parengimas, teisės aktų projektų parengimas ir būtinų veiksmų, kad ne vėliau kaip iki 2019 m. kovo 31 d. (kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane) būtų įsteigtas rizikos valdymo fondas, atlikimas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų rengimą inicijavo Žemės ūkio ministerija. Įstatymų projektus parengė Žemės ūkio ministerijos Teisės departamento (direktorius Andrius Burlėga, tel. 239 1283) Teisėkūros ir atstovavimo skyriaus (vedėjas Modestas Važnevičius, tel. 239 1041) vyr. specialistė Jolanta Oleškevič, tel. 239 1251, el. paštas jolanta.oleskevic@zum.lt, ir Ekonomikos departamento (direktorius Vygantas Katkevičius, tel. (8 5) 239 1077, el. p. vygantas.katkevicius@zum.lt) Strateginio planavimo ir mokslo skyriaus (vedėja Zita Duchovskienė, tel. (8 5) 239 1023, el. p. zita.duchovskiene@zum.lt) vyriausiasis specialistas Edvardas Makšeckas, tel. (8 5) 239 1083, el. p. edvardas.makseckas@zum.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti klausimai

Įstatymo projekte aptarti klausimai šiuo metu nėra reguliuojami. Kitais teisės aktais nėra numatyta rizikos valdymo fondų steigimo, valdymo ir administravimo tvarka.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Kaip jau buvo minėta pirmiau, jei bus priimtas įstatymo projektas, įsteigus rizikos valdymo fondą, iš jo lėšų būtų kompensuojami žemės ūkio veiklos subjektų pajamų praradimai, kurie atsiranda dėl rinkos veikimo sutrikdymo ir nedraudiminių įvykių, t. y. tokių, kuriems atsitikus draudimo kompanija nemoka draudimo išmokų. Įstatymo projekte numatyta, kad: rizikos valdymo fondo įsteigimas, taip pat jo valdymo, administravimo, dalyvavimo rizikos valdymo fonde, įmokų bei kompensacijų mokėjimo tvarkos nustatymas pavedamas Vyriausybei arba jos įgaliotai institucijai; rizikos valdymo fondo dalyviams įmokų į fondą mokėjimas yra privalomas; žemės ūkio veiklos subjekto į rizikos valdymo fondą mokamų įmokų dydis siejamas su žemės ūkio veiklos subjekto į rinką tiekiamos perdirbti produkcijos apimtimi.

Fondo veikloje privalomai dalyvauja visi to žemės ūkio sektoriuje, kuriam įsteigiamas fondas, dalyvaujantys subjektai. Rizikos valdymo fondo lėšas sudarys: fondo dalyvių įmokos, pajamos, gautos iš fondo lėšų investavimo į vertybinius popierius, arba palūkanos už terminuotus indėlius, kitos teisėtai įgytos lėšos. Rizikos valdymo fondo lėšos naudojamos kompensacijoms rizikos valdymo fondo dalyviams mokėti, rizikos valdymo fondo administravimo sąnaudoms padengti, kitoms reikmėms rizikos valdymo fondo tarybos sprendimu.

Įstatymo projekte numatoma, kad rizikos valdymo fondas nėra juridinis asmuo,– jį valdo taryba, susidedanti iš deleguotų rizikos valdymo fondo dalyvių ir valstybės valdymo institucijų

atstovų. Tarybos sudėtis bus patvirtinta žemės ūkio ministro įsakymu. Taryba atliks šias funkcijas: nustatys rizikos valdymo fondo dalyviams mokėtinų įmokų dydį, mokėtinų kompensacijų kriterijus ir dydį, tvirtins rizikos valdymo fondo sąmatą, veiklos planą ir audituotą ataskaitą, tvirtins rizikos valdymo fondo administravimo sąnaudų sąmatą bei atliks kitas su rizikos valdymo fondo valdymu susijusias funkcijas.

Fondo lėšos bus kaupiamos ir laikomos fondo veiklos tikslui įsteigtoje sąskaitoje, kurią administruos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka akredituotas subjektas, atitinkantis įstatymo projekte numatytus pagrindinius kriterijus: būti finansų įstaiga, kaip tai apibrėžta Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme; turėti administracinius techninius pajėgumus veiklai vykdyti; turėti finansinių paslaugų teikimo patirties ir tenkinti kitus akreditavimo tvarkos reikalavimus. Įstatymo projekte numatytos šios pagrindinės rizikos valdymo fondo administratoriaus funkcijos: surinkti ir kaupti periodines įmokas į rizikos valdymo fondą, išmokėti kompensacijas rizikos valdymo fonde dalyvaujantiems ūkio subjektams bei atlikti kitas su rizikos valdymo fondo administravimu susijusias funkcijas.

Atsižvelgiant į tai, kad rizikos valdymo fondas būtų formuojamas iš pačių žemės ūkio veiklos subjektų įmokų, t. y. žemės ūkio produkcijos gamintojai patys prisidėtų prie rizikos valdymo, pastariesiems atsirastų paskata domėtis pokyčiais rinkoje, analizuoti rinkos situaciją, daryti sprendimus, atsižvelgiant į rinkos signalus. Rizikos valdymo fondas padėtų suvaldyti krizines situacijas ir tuo pačiu būtų sumažinamas valstybės biudžeto lėšų poreikis įvykusių krizių nuostoliams kompensuoti. Atkreiptinas dėmesys, kad visą su nuostolių kompensavimu susijusią riziką prisiims žemės ūkio veiklos subjektai, mokantys įmokas į fondą.

Pažymėtina, kad patikslinus Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programą, ją papildant pajamų stabilizavimo priemone, veikiantis rizikos valdymo fondas galės pretenduoti gauti ES paramą.

Remiantis 2010–2016 metų ūkių, gaminančių pieną, pajamų ir išlaidų analize, matyti, kad 2015–2016 metais pieno gamintojų pajamos buvo ženkliai sumažėjusios (sumažėjimas buvo didesnis negu 20 proc., palyginti su praėjusių trejų metų pieno gamybos pajamų vidurkiu). Pažymėtina, kad tų metų krizės padariniams sušvelninti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto buvo skirta 56,8 mln. Eur. Esant veikiančiam pieno gamybos rizikos valdymo fondui šiuos dvejus metus, pieno gamintojams būtų galimybė mokėti išmokas iš jo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogenei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymo projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įsteigus rizikos valdymo fondą, būtų sudarytos galimybės greičiau reaguoti į rinkos veikimo sutrikdymus, suvaldyti dėl rinkos kainų svyravimų susidariusias krizines situacijas, lemiančias žemės ūkio veiklos subjektų pajamų sumažėjimus, tuo tarpu atsiradusių nuostolių kompensavimas leis užtikrinti nepertraukiamą žemės ūkio veiklos vykdymą.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymo projektą, kitų įstatymų pakeitimų rengti nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Naujos sąvokos ir terminai neapibrėžiami.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus įstatymo projektą, bus parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl atskiros žemės ūkio veiklos sektoriaus rizikos valdymo fondo steigimo, kuriuo taip pat bus patvirtintas fondo rizikos valdymo fondo valdymo, administravimo, dalyvavimo rizikos valdymo fonde, įmokų bei kompensacijų mokėjimo tvarkos aprašas. Žemės ūkio ministro įsakymu bus patvirtinta rizikos valdymo fondo administratoriaus akreditavimo tvarka, taip pat rizikos valdymo fondo tarybos darbo reglamentas.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus įstatymo projektą, jo nuostatomis įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai „rizikos valdymo fondas“, „žemės ūkis“, „nuostolių kompensavimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Jolanta Oleškevič, tel. 239 1251, el. p. jolanta.oleskevic@zum.lt

Edvardas Makšeckas, tel. 239 1083, el. p. edvardas.makseckas@zum.lt